

IGAZSÁGÜGYI MINISZTERIUM
EMBERI JOGI MUNKACSOPORT TITKÁRSÁGA

IDŐSEK JOGAIÉRT FELELŐS TEMATIKUS MUNKACSOPORT

IKT. SZÁM: VII/ID/134/4/2018.
MELLÉKLET: JELENLÉTI ÍV

EMLÉKEZTETŐ
2019. JANUÁR 16. 9.00

Helyszín: 1055 Budapest, Szalay u. 10-14. II. em. 212.

Időpont: 2019. január 16. 9.00

Tárgy: Idősek Jogaiért Felelős Tematikus Munkacsoport ülése

Jelen vannak: a mellékelt jelenléti ív szerint

Dr. Beneda Attila, családpolitikáért felelős helyettes államtitkár, az ülés elnöke köszöntötte a TMCS ülés résztvevőit, majd beszámolt a Családok Évéről, mely nagyon sikeres volt. A Családok Éve első pillére volt, hogy több ezer program zajlott le az EMMI szervezésében vagy támogatásával. A második pillér a Családok Évében, hogy 2018. január 1-vel több családtámogatási eszköz lépett hatályba. A legfontosabb pillér – amely mindhárom általa vezetett Tematikus Munkacsoportot érinti – az, hogy a Családok Évében sikerült elérni, hogy azok az értékek, amelyek a családból eredeztethetők bekerültek a közbeszéd homlokterébe. 2019. nem lesz tematikus év, tekintettel a két választási eseményre, de a családbarát ország építésével foglalkozó munka folytatódik. A Családok Éve egyik záróeseménye a családok védelméről szóló Nemzeti Konzultáció volt. A válaszok kiértékelése folyamatban van. Reményét fejezte ki, hogy folytatható lesz az a komplex és rugalmas családtámogatási rendszer, amely az elmúlt esztendőkből kialakult.

1. napirendi pont: Ügyrend elfogadása

Dr. Beneda Attila elmondta, hogy a TMCS ülésének napirendje, illetve ügyrendjének tervezete előzetesen kiküldésre került.

Az ülésen a napirendre, valamint az ügyrendre szóbeli észrevétel nem hangzott el, a Munkacsoport az Idősek Jogaiért Felelős Tematikus Munkacsoport ügyrendjét egyhangúlag elfogadta.

2. napirendi pont: Idősek jogainak érvényesülése a bentlakásos szociális otthonokban

Skultéti József, a Fővárosi Önkormányzat Pesti Úti Idősek Otthona intézményvezetője elmondta, hogy Magyarország területén több mint 850 otthon van és több mint 50 ezer idős ember veszi igénybe ezeknek a tartós bentlakásos intézményeknek a szolgáltatásait. Budapesten 82 intézménynek közel egyharmada a Fővárosi Önkormányzat által fenntartott intézmény, melyek közül a legnagyobb a Pesti Úti, 544 lakóval és 200 dolgozóval. A magyar jogrend minden egyes jogot rendezett, a magyar Kormányhivatal megköveteli ezek

végrehajtását, 16 szakhatóság örködik a szabályozott élet fölött. Az idősök jogai érvényesülésének egyetlen gátja a szakmai létszámhiány. **Skultéti József** előadásában bemutatta az idősotthoni életet, felvázolta az okait annak, amikor valaki idősotthoni elhelyezést kér. Ez egy teljesen más világ, az idős ember kiszakad az otthonából, egy teljesen idegen környezetbe kerül, ahol kiszolgáltatottá válik. Ebben a helyzetben felértékelődik a szerepe annak, hogy rendelkezik-e jogokkal, jogosultságokkal, tud-e ezekkel élni, ki segít neki ebben, milyen érdekképviseleti lehetőségek vannak. A legfontosabb tényező az információ, a tájékoztatás. Az idős embereknek nincsenek információik az idősotthonokról. Az idősotthonba bekerülő embert folyamatosan szoktatni kell, a gondolkodását abba az irányba terelni, hogy ez nem egy rossz dolog, ez egy új élet kezdete. Az idős ember segítője elsősorban a hozzátartozó, nagyon fontos a látogatások gyakoriságának jó megválasztása. Az idősotthonba bekerülő embert mindazon jogok megilletik, amelyeket a Módosított Európai Szociális Karta, Magyarország Alaptörvénye, valamint a Szociális törvény előír, akár emberi jogok, akár állampolgári jogok. **Skultéti József** ismertette ezen jogokat és azokat az eszközöket, amelyek segítségével tudnak élni ezekkel a jogokkal. Elmondta, hogy több mint 20 éve követi nyomon a Fővárosi Önkormányzat intézményeinek változásait. A személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmény az általa biztosított szolgáltatást olyan módon végzi, hogy figyelemmel legyen az ellátást igénybe vevőket megillető alkotmányos jogok maradéktalan és teljes körű tiszteletben tartására.¹ Az ellátottnak joga van szociális helyzetére, egészségi és mentális állapotára tekintettel a szociális intézmény által biztosított teljes körű ellátásra, valamint egyéni szükségletei, speciális helyzete vagy állapota alapján az egyéni ellátás, szolgáltatás igénybevételére.² Az ellátást igénybe vevő jövedelmi helyzetét csak a törvényben, illetve törvény felhatalmazása alapján készült kormányrendeletben meghatározott esetekben és feltételek mellett lehet vizsgálni.³ **Skultéti József** megjegyezte, hogy a jövedelmi helyzet rendkívül kényes pont, egyfelől mutatja a nyugdíjas élethelyzetének anyagi oldalát, másfelől az intézmények, a fenntartó támogatási szükségét, illetve azt, hogy az állam hogyan támogatja a normatív hozzájárulás révén az intézmények működőképességét. Vannak esetek, amikor az ellátott jövedelmi viszonyai nem teszik lehetővé a térítési díj megfelelő fizetését. Ezekben az esetekben a hozzátartozó kötelezettsége valamilyen formában, az ő számára anyagilag elviselhető módon finanszírozni az idős ember ellátását. Az ellátottat megilleti a személyes adatainak védelme, illetve a magánéletével kapcsolatos titokvédelem. A személyes tulajdonát képező tárgyai, mindennapi használati tárgyai használatának joga is megilleti. Ugyanakkor a házirend határozza meg az intézmény képességei, lehetőségei függvényében, hogy ezeket a tárgyakat milyen mennyiségben használhatja. Gondoskodni kell az ellátást igénybe vevők intézménybe bevitt vagyontárgyainak, személyes tárgyainak és értékeinek megfelelő és – szükség esetén – biztonságos elhelyezéséről.⁴ Minden intézményben lehetővé kell tenni, hogy az idős ember rendelkezessen az anyagi javaival, akkor és olyan mértékben, olyan gyakorisággal, ahogyan azt ő szeretné. Az ellátást igénybe vevőnek joga van az intézményen belüli és intézményen kívüli szabad mozgásra.⁵ Ameddig az egészségi állapotuk engedni, járnak ki vásárolni, kulturális programokra, kirándulásokra. Joga van családi kapcsolatainak fenntartására, rokonok, látogatók fogadására.⁶ Ugyanakkor az idős embernek joga van előírni azt is, hogy ki nem látogathatja. Az ellátottnak panaszjoga van,⁷ panaszára határidőn belül választ kell adni.

¹ Szt. 94/E. § (4)

² Szt. 94/E. § (1)

³ Szt. 94/E. § (2)

⁴ Szt. 94/E. § (2)

⁵ Szt. 94/E. § (9)

⁶ Szt. 94/E. § (10)

⁷ Szt. 94/E. § (14)

Amennyiben nem elégedett a válasszal, határidőn belül a fenntartóhoz fordulhat, aki kivizsgálja az ügyet. **Skultéti József** kitért az egyes ellátotti csoportok speciális jogaira is. *A fogyatékkal élő személyek jogainak érvényesülése érdekében az akadálymentes környezet biztosítása, az információkhoz, az ellátottat érintő legfontosabb adatokhoz való hozzáférés biztosítása.*⁸ Ehhez kapcsolódóan elmondta, hogy a GDPR különösen nagy terhet ró az intézményekre. A jelenlegi és a leendő lakók is fontosnak tartják, hogy az intézmény honlapján megjelenjenek olyan tartalmak, amelyek bemutatják, hogy milyen az élet az otthonban. Az új jogszabály szerint nagyon nehéz, szinte lehetetlen egy kétszáz fős rendezvényről fényképet közölni, mert minden jelenlévő hozzájárulását kellene kérni. **Skultéti József** beszélt róla, hogy milyen eszközeik vannak az idős embereknek arra, hogy élni tudjanak a jogaikkal. A *szervezeti és működési szabályzatot* és a *házirendet* a fenntartó hagyja jóvá. A házirendet⁹ már a bekerülés előtt minden kérelmezőnek át kell adni és az intézményben is ki kell függeszteni. Minden intézményben dolgozik *ellátottjogi képviselő*,¹⁰ akik az EMMI Integrált Jogvédelmi Szolgálat alkalmazásában állnak. A lakók minden olyan esetben, amikor sérelem éri őket, megkereshetik az ellátottjogi képviselőt, aki megkeresi az intézményvezetőt a probléma megoldása érdekében. Az *érdekképviseleti fórum*¹¹ az intézményben élők, a hozzátartozók és az intézményben dolgozók fóruma, tevékenységét egy szabályzat rögzíti, rendszeresen ülésezik, határozatait írásos formában hozza meg, a felmerülő problémákról az igazgatóval egyeztet. A közétkeztetésre vonatkozó táplálkozás-egészségügyi előírásokról szóló 37/2014. (IV. 30.) EMMI rendelet hatályba lépése óta az intézményekben ötszöri étkezést biztosítanak. Az ételmezési szabályzat rögzíti az ételmezési bizottság működését, melynek keretében a lakók megfogalmazhatják, hogy milyen ételeket ennének szívesen. **Skultéti József** megjegyezte, hogy egy intézménynek 47 szabályzatnak megfelelően kell ellátnia a feladatait. Évente legalább kétszer kell lakógyűlést tartani, melynek célja a lakók tájékoztatása az intézmény működéséről, a gondokról, eredményekről, valamint a lakók problémáinak, véleményeinek meghallgatása. A Pesti Úti Idősek Otthonában rendszeresen tartanak fórumot a hozzátartozók és a gondnokok számára is, akiket aktív együttműködőként vesznek figyelembe. Rendkívül fontos információkat tartalmaznak az észrevételeik. A korlátozottan cselekvőképes idős embereknek lehetőségük van a támogatott döntéshozatal segítségével meghozni a döntéseiket. Az Eurostat statisztikája alapján 50 év felett a férfiak várható élettartama 17 év, ebből egészséges 10 év, hölgyek esetében a várható élettartam 50 év felett 23 év, ebből egészséges 12 év. A cselekvőképtelen idős emberek döntéshozatalában a gondnokok segítenek. Hogy az idős embereknek valójában milyen jogiak és lehetőségeik vannak az otthonban, arról a személyes látogatás adja a legjobb képet, ahol elbeszélgethetnek a lakókkal is. **Skultéti József** elmondta, hogy 2008 óta egyre betegebb lakók nyernek felvételt, az egészségügyben korlátozottak a lehetőségek, a betegszállítás is korlátozott lehetőségekkel bír, ami akadályozza, hogy az idős emberek a megfelelő ellátáshoz időben hozzájussanak.

Dr. Beneda Attila a szakemberhiánnyal, illetve a férőhelyhiánnyal kapcsolatosan megkérdezte, hogy jelent-e előrelépést az, hogy az utóbbi időben nyíltak magánotthonok.

Skultéti József elmondta, hogy az idős ellátás háromszegmensű, szükség van az egyházi és a magánintézményekre, valamint az állami, önkormányzati intézményekre is. A jelenlegi létszámot tekintve nem lehet megmondani, hogy milyen arányban kellene fejleszteni. Mindhárom szegmensnek speciális jellege van az ellátórendszerben. Égbekiáltó a várakozók

⁸ Szt. 94/F. § (2) a) b)

⁹ Szt. 97. §

¹⁰ Szt. 94/K §

¹¹ Szt. 99. §

száma, akik 36 ezren vannak, különösen úgy, hogy az átmeneti elhelyezést biztosító intézmények 2022-ben megszűnnek. Az átmeneti otthonok önkormányzati fenntartásban vannak, míg a tartós bentlakást biztosító otthonok megyei, illetve állami fenntartásban, tehát nem érdekelt és nem kötelező az önkormányzatoknak a meglévő átmeneti intézményekből idősotthont csinálni. Ugyanakkor szakápolási otthonok nyitásának lehetőségéről is hallott már. Nagyon jó lenne, ha létrejöhetnének olyan intézmények, amelyek egyik része egészségügyi, másik része szociális ellátást nyújt. Az idős emberek gyógyulását segítené, ha nem kellene kiszakítani a megszokott környezetéből. Szükség van további intézményekre, függetlenül attól, hogy magán, egyházi vagy önkormányzati.

Kusovszky Imréné, az EMMI Nyugdíjasbizottsága képviselőjében elmondta, hogy véleménye szerint nem minden otthonban ilyen jó a helyzet, a szociális otthonokban lakó idős emberektől rémtörténeteket lehet hallani. Megkérdezte, hogy mi lett az AJBH vidéki szociális otthonokról szóló vizsgálatának a vége.

Dr. Borza Beáta, az AJBH képviselőjében elmondta, hogy az anyag elkészült, amelyet megküldenek a Munkacsoport tagjai részére. A program 2015-17. között zajlott, melynek keretében jogtudatosító előadásokat tartottak sok intézményben. Tehát a biztos és munkatársai nem vizsgálták az adott intézményeket. Mivel a bentlakó idősök jogai nem értelmezhetőek önmagukban, nem csak a bentlakókat hallgatták meg, hanem a vezetőket és az ott dolgozókat is megkérdezték. Így egy kicsit árnyaltabb képet kaptak. A magyar anyagot megküldték az ENNHRI részére, akik elkészítették az összefoglaló anyagot, ami alapján elmondható, hogy a magyarországi helyzet nem rossz. A magyar ellátórendszerben mindenhol ugyanazok a problémák, a bentlakásos intézmények nem család pótló szolgáltatást nyújtanak, hanem intézményi ellátást a maga összes problémájával. Az idős emberek igényei hasonlóak bármilyen geopolitikai és földrajzi helyen vannak. Az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférésben vannak nagy különbségek. A tapasztalat az, hogy mindaz, amit a szakemberek az idős emberekért megtesznek az lenyűgöző, de amit az országban együttesen látunk – nem csak kifejezetten az idősotthonok tekintetében –, az nem feltétlenül pozitív. Nehéz kiragadni ezt az intézményi ellátási struktúrát, ugyanakkor kétségtelen, hogy mivel egyre nagyobb igény van rá, szükségképpen kell vele foglalkozni, és erőteljesen a minőség, valamint a szakember gárda kérdésével.

Némethné Jankovics Györgyi, a Nyugdíjasok Országos Szövetsége képviselőjében felvetette az idősotthonokban létrejött párkapcsolatok kérdését. Az elmagányosodott, otthonba kerülő emberek kicserélődnek attól, hogy ott párta talál, ez mentálisan és fizikálisan nagyon pozitív dolog.

Skultéti József megerősítette, hogy az idősotthonba kerülés nem az élet végét jelenti, hanem akár egy új élet kezdete is lehet. A Pesti Úti Idősök Otthonában van lehetőségük az idősöknek az összeköltözésre. Megjegyezte, hogy a családok nem tudják azokat az eszközöket használni, amelyekkel eltolhatnák az idősotthonba kerülés időpontját. A házi segítségnyújtással az alapellátásnak lehetne segíteni, ha a családot képessé tennék az ilyen eszközök, jelzőrendszerek használatára, a gondozónőkkel való együttműködésre, ha az unoka a nagyit nagyinak tekintené, stb. A gyerekek érzékenyítését korán el kell kezdeni, mert nem eléggé tisztelik az idősöket. Ha az érzékenyítést már az iskolában elkezdénék, akkor az is elképzelhető, hogy többen mennének erre a pályára, mert szeretnék ezt a hivatást. Ha nem a legalacsonyabb pontszáma lenne az egyetemen a szociális képzéseknek, akkor rangja, presztízse lehetne.

Semmelweis Ferenc a Nyugdíjasok Szociális Fóruma képviselőjében hozzátette, hogy vannak jogok, amelyek nincsenek jogszabályba foglalva, sokkal inkább a vezetők józan belátásán múlik. Először a Pesti úton találkozott az intim szoba létrehozásával és a kapcsolatok lehetőségét megteremtő szándékkal. Jó lenne, ha ez általánosítható lenne. Elmondta, hogy ismer olyan egyházi fenntartású intézményt, aminek a komfortja messze elmarad a fővárosi fenntartású otthonokétól és ismer olyan magánotthonokat, amelynek a komfortja messze meghaladja akár az egyházi, akár a fővárosi intézményekét. Hangsúlyozta a fontosságát, hogy mindenféle változás előtt meg kell vizsgálni a szakmai, építészeti, felszereltségbeli feltételeket. Óriási problémákat okoz, ha a feltételek nincsenek előbb megteremtve, a változásra az intézmény nincs felkészülve.

Dr. Sütő Teréz az Idősek Európa Háza Alapítvány képviselőjében elmondta, hogy 1999-ben, 20 évvel ezelőtt volt az ENSZ Idősek Nemzetközi Éve, amelynek kapcsán volt Budapesten egy európai kongresszus. Megkérdezte, hogy nem gondolkodik-e minisztérium abban, hogy 20 év után egy visszatekintést tegyen.

Dr. Beneda Attila válaszában elmondta, hogy ezt jó ötletnek tartja, kérte, hogy még beszéljenek róla, illetve fontolják meg.

Mikesy György a Fáy Károly Hallássérült és Fogyatékos Személyek Egyesülete képviselőjében jelezte, hogy nem történt meg az ügyrend elfogadása.

Dr. Beneda Attila, valamint a jelenlévők megerősítették, hogy az ügyrend elfogadása megtörtént.

Mikesy György felvetette a hallássérült és fogyatékos személyek idősotthoni ellátásának kérdését. Az akadálymentes környezettel kapcsolatosan felhívta a figyelmet arra, hogy nem mindegy hogyan akadálymentesítenek, az ergonómiai tudással, támogató környezettel otthonossá lehet tenni az otthonokat. Ami a törvényi minimum, az az akadálymentesítés. De egyetemes tervezésre és állandó támogató környezetre van szükség. Az életvitelt is akadálymentesíteni kell. A hallássérült emberek a kommunikációban nagymértékben akadályozottak, ezért sokszor egyedül vannak. Előfordul, hogy pszichiátriai betegek mellé teszik őket, mert nem tudnak kommunikálni. Emiatt nem mennek idősotthonba. A Bakáts téri otthonban kialakítottak egy részleget hallássérült emberek számára, az átadás is megtörtént, majd átadták a helyet a nem hallássérülteknek. A munkaerőhiánnyal kapcsolatban felhívta a figyelmet a megváltozott munkaképességű fogyatékosokkal élő munkavállalókra. Az általános iskolások pályaválasztási tanácsadásán is érdeklődtek az egészségfejlesztési segítő szakma iránt. A megváltozott munkaképességű emberek munka nélkül vannak, miközben munkaerőhiány van. A fogyatékos munkavállalók nagyon lelkesek, örülnek a munkának. Ők sok esetben egyedül élnek, a munkájuk során lehetőségük van társas kapcsolatok kialakítására. Sőt, az idős emberek viszont tudnak segíteni nekik, így az ő mentalitásuk is minőségben emelkedik. Az időseknek az a legfontosabb, hogy ne éljenek hiába. Elmondta, hogy már nyolc évvel ezelőtt felvetette az OFT ülésén a szupervízorok kérdését. Olyan szupervízorokra van szükség, akik maguk is sorstársak. Aki maga is átéli, az tudja, hogy mi kell a fogyatékosoknak, és ugyanaz kell az időseknek, vagy adott esetben a kismamáknak, hogy a rámpán fel tudják tolni a babakocsit. Komplex segítség kell, tárcánként is szükség van szupervízorokra, akik nem befolyásolják a döntéshozatalt, hanem a döntési folyamatok során rámutatnak a hiányosságokra. Így nem kell plusz pénzt befektetni.

Dr. Beneda Attila megköszönte a tartalmas hozzászólást és ígéretet tett rá, hogy a szupervízori rendszerrel kapcsolatos javaslatot fel fogja vetni a szociális ágazatnak is.

Ábrahám Katalin az Országos Nyugdíjas Polgári Egyesület XI. kerületi szervezete képviselőjében hangsúlyozta a szemléletváltás fontosságát a társadalomban. Volt egy nagyon jó kezdeményezés, a generációk közötti együttműködés. Rendszeresen felmerül az Idősügyi Tanács ülésein is, hogy a média segítségével nélkül a fiatalabb generációban a szemléletváltás nem fog végbemenni. Amit a média sugall az idősekről, az nagyon sokat árthat vagy javíthat ebben a kérdésben.

Dr. Beneda Attila hozzátette, hogy az Idősügyi Tanács ülésén kétszer merült fel ez a téma. Rogán miniszter úr kapta a feladatot Miniszterelnök úrtól, hogy a kérdéssel mélységében foglalkozzon.

Mocsonaki László a Háttér Társaság képviselőjében a Családok Évével kapcsolatosan elmondta, hogy 2018 novemberében egész napos programot szerveztek azoknak a szülőknek, akiknek leszbikus, meleg, biszexuális gyermekük van, hogy ők hogyan élik meg, mit jelent ez a stigma. Próbálták ezt a programot a Családok Évébe bevetetni, de ezt egy hónap alatt nem sikerült elérni. Az a kft, akinek ez a felelőssége volt, azzal hátrított, hogy a minisztérium illetékes. Így ezt a programot ezen a csatornán nem tudták hirdetni. Megjegyezte, hogy azok is családok, ahol leszbikus, meleg gyereket nevelnek. Ez a program is beletartozott volna a Családok Évébe. A napirendhez kapcsolódóan elmondta, hogy az idős melegek – még azok is, akik vállalják magukat a családi vagy baráti környezetükben – a szociális otthonokban általában rejtőzködnek. Ezt a tényt a telefonszolgálatuktól és a jogsegély szolgálatuktól tudják. Nem merik a problémáikat az otthonokban felhozni, izoláltan, visszavonultan élnek. Az idős LGBT emberek is sújtja az izoláció, az attól való félelem, hogy kirekesztik, megbélyegzik vagy gúny tárgyává teszik. Civil szervezetként nincs nagy rálátásuk, nagy szükség volna ezeknek az embereknek a helyzetét, a diszkriminációs tapasztalatait, a speciális szükségleteit valahogy feltérképezni. Az internet és a szórakozóhelyek világában végeztek nagymintás felmérést, de az nem ezt a generációt éri el. Ez egy nagy feladat lehetne a szakpolitika részéről, amelyben tudnának segíteni. Hangsúlyozta az érzékenyítő tréningek, képzések, továbbképzések fontosságát az LGBT emberekkel kapcsolatban is. A speciális élethelyzetük miatt – mert nincs családjuk – sokan bekerülnek az otthonokba, de rejtőzködni kénytelenek, ami nagy pszichés megterhelést jelent és izolációhoz vezet.

Dr. Beneda Attila elmondta, hogy ő maga volt a felelőse, rengeteg program volt a Családok Évében, ezért kellett szelektálni. Az említett programmal kapcsolatos megkeresés hozzá nem jutott el. A kormányzat elkötelezett abban, hogy hátrányos megkülönböztetés senkit, semmi miatt ne érjen. Ha ebben a tekintetben valamiféle vizsgálatra van ötlet, koncepció, azt szívesen megismerné, és a minisztérium megvizsgálná, hogyan tud vele foglalkozni.

Mocsonaki László elmondta, hogy készült összefoglaló anyag ezzel kapcsolatban, amit elektronikus úton el fog juttatni Helyettes Államtitkár Úr és a Munkacsoport Titkársága részére.

Skultéti József Mikesy György hozzászólására reagálva elmondta, hogy a Bakáts téri otthon a Fővárosi Önkormányzat fenntartásában van, a Knézich utca 14-ben, 50 férőhelyes, biztosítja technikailag a hallás- és látáskárosodottak ellátását. Azért nincsenek ott halláskárosodott emberek, mert nem jelentkeztek, jogfosztás nem történt, a helyek üresen nem állhatnak. Továbbá elmondta, hogy évek óta várja megváltozott munkaképességű fiatalok jelentkezését. Együttműködési megállapodást írtak alá – többek között – a Motiváció Alapítvánnyal és a Budapest Esély Nonprofit Kft-vel is, de nem jelentkeznek a fiatalok. 10 fiatal jelentkezését várja azonnal, hogy megvizsgálhassák, hogyan képesek ezt a feladatot ellátni.

Dr. Csizmás Ágnes, a Református Szeretetszolgálati Irodájának munkatársa előadásában elmondta, hogy a Szeretetszolgálati Iroda fenntartásában van közel 40 közegyházi szociális intézmény és gyermekvédelmi intézmény. Előadásában kifejezetten az emberi jogokkal kapcsolatos felvetéseket, dilemmákat fogalmazta meg. A *gondnokság alá helyezés* kérdését a méltósághoz való joggal és az önrendelkezési joggal vetette össze. Folyamatosan tapasztalják, hogy az a képzet terjed, hogy a gondnokság alá helyezés jogfosztó, korlátozó intézmény, amely egy körülményes procedúra eredménye. Sokszor hivatalos eljárásokban is felmerül a kérdés, hogy egyáltalán szükség van-e rá olyan esetben, ha bentlakásos intézményi ellátásban részesül az idős ember, hiszen megkapja az ellátást, orvosi ellátást, részére mindent elintéznek. Ezek a nézetek nem figyelnek arra, hogy mennyi egyéb dolog merülhet fel az idősellátásban. Az ellátás megkezdése előtt számos jogszabály által előírt kötelező dokumentumot kell aláírnia. Ezek a dokumentumok egész további életére kihatással vannak, nem mindegy, hogy ezeket mennyire érti az idős ember. Ez dilemmát okoz azért is, mert ez a jogkorlátozás oldaláról megfogott hangulat a hozzátartozóban is ellenállást vált ki. Az emberi méltóság minden áron való védelmére fókuszálva a szerettüket nem szeretnék kitenni annak a hosszadalmas procedúrának, amellyel a gondnokság alá helyezés jár. Nem veszik figyelembe azt, hogy egy másik szemszögből a gondnokság alá helyezés egyfajta védelemként is felfogható, és hogy az idősotthoni élet is nagyon színes tud lenni. A gondnokság alá helyezés védelmet jelenthet sürgősségi műtét, vagyoni ügyek intézése, lejárt okmányok ügyintézése esetén, vagy olyan esetben is, amikor a látogatója behoz neki valamilyen papírt, amelynek a tartalmát nem ismeri, mégis aláírja. Felvetődik a kérdés az intézményvezető részéről, hogy mi a helyes cselekedet, amikor nyilvánvaló, hogy a vele szemben ülő idős ember nem érti, hogy mi az, amit alá kell írnia. A Református Egyház intézményeiben felelősséget éreznek az ellátottak iránt, az a vélekedés, hogy az ellátottnak értenie kell, hogy mit ír alá. Az *önálló döntéshozatalhoz és a szabadsághoz való joghoz* kapcsolódó dilemma merül fel az étkezések kapcsán. Sokszor előfordul, hogy az idős ember nem kér meleg ebédet. Ehhez joga van. De hol a határ, amikor az egészséghez való joga miatt ezt a döntését felül kell bírálni. Kinek van joga ezt felülbírálni, illetve az ellátottjogi képviselő kinek a jogát fogja alátámasztani. Illetve ha nem bírálják felül ezt a döntést, amennyiben hirtelen állapotromlás következik be, az kinek a felelőssége lesz. Ugyanez a problémafelvetés a gyógyszerzedés megtagadása esetén, ami szintén gyakran előfordul. Ebben az esetben nem csak a saját egészségének a védelme, hanem a többi ellátott egészségének a védelme is szóba jöhet, amennyiben valamilyen pszichiátriai státusban van az illető, amelyre gyógyszert szed. A lépcsőkorlátok, kapuk kérdésével kapcsolatban az a véleményük, hogy egy demens részlegén elhelyezett korlátok, záruk, zárható kapuk nem fogvatartási helyé teszik az otthont, hanem a védelmező biztonságos ellátást szolgálják. Ezeket a korlátozásokat az idősotthonokban természetesnek tartják, bár a határok elég képlékenyek ebben a kérdésben. Tapasztalataik szerint a jogvédelemmel foglalkozó szervezetek vagy az ellátottjogi képviselők sok esetben csak az adott idős ember tekintetében gondolkodnak az adott esetről. Az idősotthoni létet összevetve az emberi jogokkal az a tapasztalatuk, hogy az ember védelme és az emberi jogok védelme esetenként szétválik, és nem ítéhető meg kiragadott esetekből, illetve a szövegkörnyezetből kiragadott alapjogi norma alapján. A szociális intézmény az egyén és a közösség érdekében és védelmében korlátokat szab. Ezeket a korlátokat vállalja magára, illetve a hozzátartozójára az, aki az ellátás megkezdésekor aláírja a kötelező dokumentumokat. Ezért tartják fontosnak – csatlakozva a **Skultéti József** által elmondottakhoz – azt, hogy az ellátás megkezdése előtt megtörténjen a valóban érthető teljes körű tájékoztatás, illetve azt, hogy az ellátás igénybeviteléről szóló döntést kompetens személy hozza meg. Az ellenőrző hatóságok, emberi jogi szervezetek valóban követeljük meg az emberi jogok betartását az idősotthonokban, de mindez ne essen távol a józanész és a gyakorlati élet figyelembevételétől. Az intézményi életet összességében nézve árnyaltabbá válik a kép. A bentlakásos ellátásban

az alázat, a méltóság tisztelete és az emberség az, ami megőrzi az embert és az ember sértetlenségét.

Dr. Radnainé Dr. Egervári Ágnes, a Katolikus Szeretetszolgálat főigazgatója előadása elején elmondta, hogy Szeretetszolgálat 1950 óta gondoz időseket, fogyatékkal élőket, illetve családok átmeneti otthonát működtet. Hangsúlyozta, hogy egy egyházi szervezet figyel az alázatra, a méltóságra, a jogok és kötelességek egyensúlyára. Felhívta a figyelmet *az egyén és a közösség jogának dilemmájára*. Mi a joga az egyénnek, ha közösségben él? Mennyire zavarják egymást a lakók? Mennyiben tudnak az intézmények, a szakemberek ebbe beavatkozni? A gondozottak méltósága miatt is fontos ezeket az ügyeket megfelelően kezelni. A diogenész-szindróma kapcsán elmondta, hogy az idős embernek joga van a szobáját telerakni a neki kedves tárgyakkal. Most már nem engednek használt bútorokat bevinni az otthonokba, mert volt rá példa, hogy egy fotellel ágyi poloska került az intézménybe. Elmondta, hogy érzelmileg rendkívül rosszul éli meg, hogy az idősotthonokat fogvatartási helynek, illetve az ott bekövetkezett halálesetek rendkívüli halálesetnek minősülnek. Egyetért azzal, hogy a függőség állapotaiban bizonyos korlátok valóban védelmet jelentenek. A gyógyszereléssel kapcsolatban elmondta, hogy jogi kérdés egyrészt az is, ha visszautasítja, másrészt a geriátriai esetekben előfordulhat, hogy egy este beadott nyugtató másnap délután fog hatni. Felmerül a kérdés, hogy valójában ki dönthet a gyógyszerelésről. A „szükség esetén adható” gyógyszer mindig az orvos döntése és mindig kellő mérlegelés alapján történik? **Egervári Ágnes** elmondta, hogy a demencia 30 éve még nem volt általánosan ismert jelenség az idősotthonokban, a Katolikus Szeretetszolgálat volt az egyetlen, aki felvállalta a demenciával élőkkel való foglalkozást. Ő maga kb. 25 éve foglalkozik demenciával, a Szeretetszolgálatot 5 éve vezeti. A demencia programjukat egy személyközpontú modell alapján végzik. Legfontosabb a segítő, támogató jelenlét, amihez feltétlenül kell az életút ismerete. Az idős emberek nem olyanok, mint a gyerekek. Mögöttük van egy emberi élet akkor is, ha már erről nem tudnak kommunikálni. Az ellátottnak joguk van ahhoz, hogy olyan emberek vegyék őket körül, akik ismerik a betegségüket, akik tisztában vannak a vallási és kulturális tradícióival, a lezajlott életükkel. Az ellátóknak is vannak jogaik, kevesen vannak, akár szakképzetlenek jelentkezését is várják. A Szeretetszolgálat egyik nagy működési területe a képzés, továbbképzés. Jelezte, hogy szívesen várják a fogyatékkal élőket is a gondozásba. A gondozóstábok stabilitásával kapcsolatban elmondta, hogy óriási a munkaerő fluktuáció az elmúlt években, mert hol az egészségügyben magasabbak a bérek egy picit, hol a szociális ágazat kap ágazati pótlékot, továbbá az élelmiszer áruházak is elszívják a munkaerőt. Ez a fluktuáció nagyon káros és sérti az idős emberek jogait, hiszen számukra rendkívül fontos a környezet stabilitása. Filozófiájuk szerint a szolgáltatásuk lényege a szeretet és a gondoskodás, ami az élet utolsó szakaszában egészen mást jelent, mint a minden áron való gyógyítás kényszere. Az ember méltóságának tisztelete és az ember szeretete vezérli a programjaikat.

3. napirendi pont: A Katolikus Szeretetszolgálat demencia programjának bemutatása

Dr. Egervári Ágnes elmondta, hogy a dabasi Zárdakert Idősek Otthonában 150, az intézményeikben összesen közel 700 demenciával élő emberről gondoskodnak. Beszámolt két európai uniós támogatású projektről. 2015-ben zajlott az INDA (Interprofesszionális Demencia Alapprogram) program, ami egy féléves demenciához kapcsolódó interprofesszionális szolgáltatások megalapozása program volt. 2018-ban pályáztak a program folytatására, ami jelenleg is zajlik. A 180 M Ft-tal támogatott projektben egy nagyon újszerű interprofesszionális megközelítésű demenciaprogramot állítottak össze, sok rövidfilmmel, plakátokkal, szóróanyagokkal és egy hozzátartozóknak szóló tájékoztató kiadvánnyal, ami azóta némi támogatással újabb 20 ezer példányban megjelent, illetve a gyógyszerészi

gondozás keretében gyógyszerárakban is elérhető lett. A világszerte ismert demenciabarát társadalom koncepciójának kidolgozása terén is tettek lépéseket. A Memória Caféknak és Alzheimer Caféknak többirányú kezdeményezésből nagy hálózata alakult ki Magyarországon. Ezzel kapcsolatos módszertani ajánlást és sok egyéb gondozási, módszertani programot valósítottak meg. Létrehozták az inda.info.hu honlapot, amelyen hozzáférhetőek különböző anyagok, részben képzés, részben különböző kutatások, tudatosítás, a társadalmi érzékenyítés. Szűrőkamionnal ezer 55 év feletti személy szűrővizsgálatát végezték el. A szűrőkamion 2010 óta járja az országot a népegészségügyi program keretében, amelyhez a Szociális Klaszter Egyesület is csatlakozott. A kutatási program óta forráshiánnyal küzdenek, de a mostani programban lesz lehetőség a szűrésre. A szűrővizsgálatot szerzetes nővérek végezték, akik szociális szakemberek. Az Alzheimer Cafék – melyek közül az egyik elsőt **Sütő Teréz** indította – biztosítják az érintettek számára a coming out lehetőségét, illetve a hozzátartozók számára is jó fórum. A 2018 őszén kezdődött program az előző pályázati időszakban már megkezdett fejlesztés és innováció továbbfejlesztésére ad lehetőséget. Az előző programot a Katolikus Szeretetszolgálat vezetésével 5 egyházi szervezetből álló konzorcium valósította meg. A jelenlegi pályázatra két önkormányzati szereplővel – Hajdúböszörmény és a győri Egyesített Szociális Intézmény – közösen pályáztak, a konzorcium vezetője a Szeretetszolgálat. Megjelenik a „Kapaszkodók” folytatása, két ismeretterjesztő könyv, melyek közül az egyik a családok számára fogalmaz meg információkat, a másik a gyerekek, fiatalok számára. Készülnek ismeretterjesztő kisfilmek, amelyek rövidebbek lesznek, mint az előző programban, egy-két perces spotok a demencia egyes nagyon aggasztó, frusztráló, nehezen kezelhető jelenségeiről. Az arculat és stratégiaalkotás program keretében továbbfejlesztik a logót. A demenciabarát koncepciót a helyi közösségek szintjére adaptálják, az Alzheimer Cafékhoz részben kapcsolódóan, részben a bentlakásos intézményekhez és a nappali ellátó helyekhez kapcsolódóan ún. hozzátartozói felkészítő fórumokat szerveznek. Ennek anyaga azokra a kérdésekre ad választ, amelyek a hozzátartozókban felmerülnek, amikor szembesülnek a diagnózissal. Történt egy fókuszcsoporthoz tartozó kutatás, jelenleg a fórumok tematikájának kialakítása folyik. Ún. lokális interprofesszionális protokollok kialakítására törekszenek, mert a demenciával élő ember gondozása típusosan csapatmunka, szerepe van benne adott esetben a rendőrségnek, a patikusnak vagy a banki ügyintézőnek is. **Egervári Ágnes** reményét fejezte ki, hogy a nem érintett lakosság körében is többet fognak tudni a demenciáról. 2019. kampányév lesz. Terveik szerint Székesfehérváron, Győrben és Hajdúböszörményben az Alzheimer világnaphoz és az idősek világnapjához kapcsolódóan, azonos időpontokban lesznek sajtónyilvános médiaesemények Veres András püspök atyával és a megyéspüspökökkel. Az a cél, hogy ezek az események minél nagyobb nyilvánosságot kapjanak. **Sütő Teréz** felvetéséhez kapcsolódva elmondta, hogy a kampány végére tervezik meghirdetni a demenciával élők évét, mert nagyon sok még a tabu, a rejtőzködés, és a stigmatizáció ezzel a témával kapcsolatban. Elmondta, hogy szerte az országban létrejött az együttműködés az egészségfejlesztési irodákkal, akik arra hivatottak, hogy az egészségtudatosság fejlesztésében tegyenek lépéseket, annak érdekében, hogy idejében felfedezzék a betegségeket, ezek között a demenciát is. A demencia esetek egyharmada megelőzhető. A programjuk üzenete is ez, lehetőleg előzzük meg, kerüljük el ezt a fajta szellemi hanyatlást és kiszolgáltatottságot. Jó visszhangot kapott az Európai Unióban is, hogy sikerült beépíteni a gyógyszerészeti gondozásba a demenciára való odafigyelést. A tájékoztató kiadvány 35 ezer példányban már hozzáférhető a Gyöngy és az Alma Patikákban.

Dr. Beneda Attila elmondta, hogy a családpolitikáért felelős államtitkárság két társágazattal együtt elkezdett mélységében foglalkozni a demenciával, formálódóban van egy akcióterv, amelyről a következő hónapokban további egyeztetések várhatóak. Mivel ez egy súlyos kérdéskör, amely tartalmában, mélységében is és a jövőt tekintve is érinti az idősek jogait,

ezért ezt a témakört a következő munkacsoportülésen még egyszer napirendre fogja tűzni. Kérte a munkacsoport tagjait, hogy a felmerült kérdéseiket írásban tegyék fel.

Dr. Borza Beáta a „fogvatartási hely” fogalommal kapcsolatban elmondta, hogy a Kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni ENSZ egyezménynek van egy jegyzőkönyve (a továbbiakban: OPCAT), egy látogatóbizottsága és egy nagy struktúrájú, széles spektrumú vizsgálói protokollja. Ez a feladat az „A” státuszú nemzeti emberi jogi intézményekhez került. Vizsgálják a bentlakásos intézményeket, ezen belül az idősotthonokat. Az ombudsmannak ez a másik feladata ellentmondásos helyzeteket teremt. Ezért elnézést kér a szó használatáért. Elmondta, hogy az AJBH az idősotthonokba panasz alapján, előre egyeztetett időpontokban megy és jól körülhatárolható alapjogi módszertan alapján vizsgál. Az OPCAT vizsgálatok előre be nem jelentett, éves munkaterv szerint, egy megelőző mechanizmus szerinti vizsgálatot jelentenek, melynek keretében 7-8 ember, szakemberekkel több napon keresztül zajlik a vizsgálat.

Dr. Beneda Attila elmondta, hogy a munkacsoport következő ülése várhatóan május végén – június elején lesz, megerősítette, hogy a demencia témáját a következő ülésen is napirendre fogja tűzni, majd lezárta az ülést.

Hangfelvétel alapján készítette: Józsa Teodóra szakreferens, Emberi Jogi Munkacsoport Titkársága, IM

Látta: Szabó-Princz Viktória titkárságvezető, Emberi Jogi Munkacsoport Titkársága, IM

Jóváhagyta: Dr. Beneda Attila családpolitikáért felelős helyettes államtitkár, EMMI